

Kültürlerarasılık Bağlamında Türkülerin Türkçeden Almancaya Çevirilerindeki Kültürel Eşdeğerlik

DOÇ. DR. ONUR YILMAZ*, SUDE NUR YAĞLI**

Öz

Kültürler birbirleriyle gruplar, bireyler ve semboller düzeyinde temasa geçtiklerinde karşılıklı etkileşim, anlama, yorumlama ve yeniden anlamlandırma sürecine girerler. Farklılıklar ve benzerlikler güven sağlama konusunda değişik düzeylerde katkı sağlar. Çeviri iki farklı kültürün yaklaşması için gerekli en önemli araçlardan biridir. Bu bağlamda yapılan çalışma, kültürlerarası çevirilere odaklanarak, Türkçeden Almancaya Türk halk türkülerinin çevirisini örnekler üzerinden incelemektedir. Türküler aynı zamanda bir yazınsal metin de olduğundan anlambilimsel olarak değerlendirilmiş ve metinsel özelliklerinin çeviride etkisi dikkate alınmıştır. Araştırmada, nitel araştırmanın temeli olan veri toplama ve veri analizi yapılmıştır. Araştırma için kullanılan veriler Türk halk türkülerinin Almanca çevirilerinden elde edilmiştir. Bu çeviriler, çeviribilim bağlamında Skopos Teorisi üzerinden birinci yabancı dili Almanca olan araştırmacı yazarlar tarafından yapılmıştır. Toplanan veriler çapraz olarak değerlendirilmiş ve kültürel bağlamda çeviriyi zorlaştıran noktalar derlenmiştir. Bu araştırma ile çevirilerin hatasız yapılmasından çok kültürel öğelerin çeviri ile ortaya çıkarılıp *ötekine* daha iyi aktarılması ve bu sayede iki kültürün birbiri ile olan bağının artırılması hedeflenmiştir. Newmark'ın Semantik ve İletişimsel Çeviri kuramlarının, erek odaklı çeviride kullanılabileceği araştırmalar vasıtasıyla görülmüştür. Benzer kültürler arasında çeviri yaparken kültürel eşdeğerliği sağlamak kolayken, Alman ve Türk kültürü gibi uzak kültürler arasında çeviri yaparken zorlaşmaktadır. Çalışmanın sonucunda, kültürel öğeler bir dilden diğer dile çevrilirken bazı kültürel öğeler için kesin doğru aktarımın mümkün olmadığı belirlenmiştir. Çevirmenin görevi, kaynak metnin anlamını olabildiğince hedef dile aktarmak ve kültürel farklılıkları gözeterek okuyucuya en uygun çeviriyi sunmaktır. Bu yapılırken her iki kültürdeki motifler iyi araştırılmalı, benzerlikler ve farklılıklar gruplandırılmalıdır. Ayrıca çalışma, kültürlerarası çevirideki zorluklara dair önemli bilgiler sunmaktadır. Çalışmanın bulguları, çevirmenlerin ve çeviri eğitimi verenlerin dikkate alması gereken önemli noktaları ortaya koymaktadır.

Anahtar sözcükler: kültürlerarasılık, türküler, çeviride eşdeğerlik, öteki, anlambilim

* * Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü (Ankara, Türkiye),
onur.yilmaz@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1006-4441

** ** Bağımsız araştırmacı, sudenuryagli@hotmail.com, ORCID: 0009-0005-9492-1250

Gönderilme Tarihi: 8 Aralık 2024

Kabul Tarihi: 14 Mart 2025

Cultural Equivalence in the Translations of Turkish Folk Songs from Turkish to German within the Context of Interculturality

Abstract

When cultures come into contact at the level of groups, individuals and symbols, they engage in a process of interaction, understanding, interpretation and reinterpretation. Differences and similarities help to build trust at different levels. Translation is one of the most important tools for bringing two different cultures closer together. In this context, this study focuses on intercultural translation and examines the translation of Turkish folk songs from Turkish into German. Data collection and data analysis, which are the basis of qualitative research, were carried out in the research. The data used for the research were obtained from German translations of Turkish folk songs. The collected data were cross-analyzed and the points that make translation difficult in the cultural context were compiled. The aim of this research is not to ensure error-free translations, but to reveal cultural elements through translation and to transfer them better to the other side, thereby strengthening the bond between the two cultures. The study found that Newmark's theories of semantic and communicative translation can be used in target-oriented translation. The translator's task is to transfer as much of the meaning of the source text as possible into the target language and to present the most appropriate translation to the reader, taking cultural differences into account. In doing so, the motifs in both cultures should be well researched; similarities and differences should be grouped. The results of the study reveal important points that translators and translation educators should consider.

Keywords: interculturality, folk songs, equivalence in translation, the other, semantic

GİRİŞ

Ceviribilim, dil ve kültürlerarası iletişimi anlamak ve geliştirmek için geniş bir çerçeve sunar. Dil yalnızca bir iletişim aracı değil aynı zamanda bir kültür taşıyıcısıdır. Bu nedenle çeviri, sadece bir dilden diğerine aktarım yapan bir kavram değil, kültürler arasında dinamik bir alan olarak değerlendirilmelidir. Çeviri sürecinin bilimsel analizi hem teorik hem de pratik boyutlarda derinlemesine bir inceleme gerektirir ve bu alandaki çalışmalar, dilin ve kültürün evrensel ve yerel boyutlarını anlamamıza katkıda bulunur.

Çeviri yalnızca diller arası köprü görevi görmekle kalmaz, aynı zamanda kültürlerarası iletişimi sağlamakla yükümlüdür. Kültürel kimlik ve dil arasındaki bağlantı yadsınamayacağından, çeviri sürecinde eşdeğerlik kavramının büyük bir önem taşıdığı söylenebilir. Çünkü bir dilin içerisinde yer alan kültürel öğeler, o dili kullanan toplumun yaşam tarzını ve tarihsel birikimini ortaya koymaktadır. Bu kültürel öğelerin aktarımı söz konusu olduğunda, bazen kelimelerin birebir çevrilmesi mümkün değildir, yani o kültürün anlam dünyasını hedef dilin anlam dünyasına en yakın şekilde yansıtılması gerekmektedir. Özellikle edebi metinlere ait eserler, içerdiği kültürel motifler nedeniyle çeviri sürecinde dikkatli yaklaşım gerektirir.

Türküler toplumun ortak hafızasını ve duygularını yansıtan önemli metinlerdir ve içinde bulundurduğu kültürel kodlar nedeniyle çeviri açısından da önemli bir araştırma alanı sunar.

Bunun yanı sıra sözlü ya da yazılı olarak günümüze gelmiş yazınsal metinlerdir ve bu özelliklerinden dolayı metin olarak işlevi, öncelikli olarak bu araştırmanın malzemesi konumundadır. Bu metinlerde sıkça rastlanan imgeler, metaforlar çeviri sürecinde zorluklar oluşturmakta ve kültürel eşdeğerlik kavramının önemini daha da arttırmaktadır.

Bu çalışmada, kültürel eşdeğerlik kavramı göz önünde bulundurularak türkü çevirilerinin iki kültür arasındaki aktarımı ele alınacaktır. Çevirinin kültürler arasında oynadığı önemli rol, kültürlerarasılık kavramı çerçevesinde incelenecektir. Bu inceleme yoğun kültürel motifleri içeren halk türkülerinin çeviri denemeleri ile karşılaştırılarak yapılacaktır. Çalışmanın amacı, türkülerin kültürel öğelerinin farklı bir dile aktarımı esnasında nasıl bir dönüşüme uğradığını tespit etmek ve bu çeviri sürecinde karşılaşılan zorlukları ortaya koymaktır. Ayrıca, kültürel kodların taşıdığı anlam ve bu anlamların farklı kültürlerin dil dünyası üzerindeki yansımaları üzerinde durulacaktır.

Çeviriler, Almanca dil seviyesi B2 olan ve çeviri eğitimi alan bir çevirmen tarafından gerçekleştirilmiştir ve metinler uzman çevirmen tarafından çapraz olarak denetlenmiştir. Burada çevirmenin dil seviyesi ya da dil becerileri değil, çevirilerin doğruluğu değerlendirilmiş, olası hatalar veya karşılaşılan zorluklar belirlenerek sorunun hangi motiflerden kaynaklandığı üzerinde durulmuştur. Türk Alman ilişkilerinde ve kültürlerin yakınlaşmasında fayda sağlayacak yazınsal metinlerin çevirisinin ne denli önemli olduğuna dikkat çekilmiştir. Çalışmanın sonunda Halk Edebiyatı metinlerinde kültürel eşdeğerliğin sağlanabilmesi adına stratejiler önerilecek ve çeviribilim açısından başka araştırmalara ışık tutabilecek görüşler sunulmuştur.

1. KÜLTÜRLERARASILIK

Kültürlerarasılık, küreselleşme ile geniş bir öneme ve anlama sahip olmuştur ve aynı zamanda farklı kültürlerin bir arada yaşaması, anlaşmaya çalışması ve etkileşime girmesini açıklayan bir süreçtir. Bireylerin birbirine karşı olan perspektiflerini, farklı kültürlerle karşı göstermiş oldukları tutumları ve farklılıklara rağmen birbirlerine karşı takındıkları hoşgörü ve anlayışın olduğu bir süreci gösterir. Kültürlerarasılık, bir toplumda var olan çoklu kültürlerin sadece pasif kabulünün ötesine geçmeyi ve bunun yerine bu farklı kültürler arasında diyalog ve etkileşimi teşvik etmeyi içerir (Penas vd. 2006).

Kültürlerarasılık kavramı birçok dilbilimci ve kültür araştırmacısı tarafından açıklanmaya çalışılıp kavramın tanımı yapılmıştır. Barmeyer, insanın kendi kültürüyle (Eigenkultur) yabancı kültürün (Fremdkultur), bir başka deyişle, ben ve ötekinin karşılaşp bir kesişim kümesi oluşturduğu dinamik kültür alanı kültürlerarasılık olarak tanımlar (Newmark, 1988, s.94). Antropolog ve dilbilimci olan Hall "yüksek bağlam" ve "düşük bağlam" kültürleri gibi kavramları ortaya koyarak dilbilimine önemli katkılarda bulunmuştur. Hall'a göre kültür, paylaşılr ve farklı grupların sınırlarını tanımlar ve bir grubu başka bir gruptan ayırır (Hall, 1973). Hall, farklı kültürel geçmişe sahip insanların bir araya geldiğinde etkili iletişime dair nasıl bir yol izlediklerini anlamaya çalışmıştır ve kültürlerarasılıkta "kişisel alandan" (Proxemics) bahseder. Bu kavram ile Hall, insanların kişisel sınırlarını ve bu sınırların iletişimde ne tür yanlış anlaşılmalara yol açabileceğini açıklar. Örneğin, Türk kültüründe toplum içinde sesli bir şekilde burun silmek çok yanlış ve kaba kabul edilirken Almanya gibi bir Avrupa ülkesinde sesli bir şekilde burun silmek gayet normaldir ve rahatsız edici kabul edilmez. Burada kültürlerarasılıktan bahsederken, farklı kültürlerin varlığına

ve bu farklılıkları, diğer kültürlerdeki insanları anlamaya çalışırken dikkate almamız gerektiğine de dikkat çekmek gerekir.

Kültürlerarasılık kavramı deyince “Kültürel Empati” kavramı da karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram, kendimizinkinden farklı bir kültürle karşılaştığımızda sergilememiz gereken tutumu bize anlatır. Kültürlerarasılık kavramı aynı zamanda beraberinde “kültürel açıklık” kavramını da getirir. Kültürel açıklık, farklı ve yeni kültürlerle açık olmayı, farklı olarak görülen kültüre karşı pozitif merakı ve bu kültürü öğrenmeyi açıklar. Eğinli, kültürel açıklıkla ilgili olarak, “Kültürlerarası yeterliliği gelişmiş kişi, açıklık, empati, motivasyon, farklı açılardan değerlendirebilme, davranışsal esneklik gösterebilme, kişi odaklı iletişim kurabilme gibi duygusal, rasyonel ve bilişsel yeteneklere sahiptir.” demiştir (Eğinli, 2012). Kültürlerarasılık, bireyler, gruplar veya toplumlar arasında gerçekleşebilir. Bu kavram, farklı kültürlerle tanışıp onları bilmekle sınırlı kalmayıp aynı zamanda farklı olan kültürü anlamaya çalışmayı, onunla empati kurmayı ve saygı duymayı gerektirir; aslında farklı kültürel arka planlara sahip bireyler arasında anlamlı ve etkili iletişim sağlama sürecidir. Bu kavram, dilsel ve kültürel farklılıkların ötesine geçerek ortak bir anlayış ve empati oluşturmaya amaçlar. Kültürlerarasılık; kültürel çeşitliliği değerli bir kaynak olarak görür ve bu çeşitliliği anlamak için aktif bir çaba gösterir, bu sayede sosyal etkileşimi ve iş birliğini teşvik eder.

1.1. Çeviride Kültürlerarasılık

Çeviri ve Kültürlerarasılık kavramları yıllar içerisinde iç içe geçerek farklı bir boyut ve anlam kazanmıştır. Bunun sonucunda, günümüzde çevirmenler sadece kelimeleri diğer dile aktarmakla kalmayıp aynı zamanda bir kültürdeki öğeleri çeviri ile diğer dile aktardıklarının da farkındadır. Çeviri sürecinde çevirmenin kaynak kültüre ve erek kültüre yeterli derecede hâkim olması büyük önem taşımaktadır. Çeviride kültürlerarasılık kavramına katkıda bulunan dilbilimcilerden biri olan Nida, dilbilime "dinamik eşdeğerlik" ve "formal eşdeğerlik" kavramlarını kazandırmıştır. Dinamik eşdeğerlik, çeviri metninin de hedef dilde aynı etkiye sahip olmasını amaçlar. Nida, çevirinin kültürel bir boyutu olduğunu ve çevirmenin kültürel farklılıkları göz önünde bulundurması gerektiğini savunmuştur (1964).

Çeviride kültürlerarasılıktan bahsederken dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır. Bunlardan ilki, anlamın doğruluğudur. Kaynak metinden erek dile aktarma yaparken çevirmen, iyi hazırlanmış olmalı ve kültürlerle hâkim olduğundan emin olmalıdır. Aksi takdirde metin anlamını kaybedebilir ve hedef dile kültürel anlamda yanlış bir aktarım gerçekleşmiş olur. Anlamın doğruluğundan bahseden ve çevirinin dilsel bir aktarımdan fazlası olduğunu savunanlardan birisi de Susan Bassnett'tir. Bassnett de çeviri sürecinin dilsel bir aktarımın ötesinde, kültürlerarası bir iletişim biçimi olduğunu vurgular ve çevirmenlerin kültürel farklılıkları nasıl ele alması gerektiğini tartışır (Bassnett, 1980).

İkincisi, çevirmen iletişim etkinliğine dikkat etmelidir. Metni hedef dile çevirirken kullanılan üslup ve seçilen kelimeler, hedef kitlenin kendi kültürlerine çevrilmiş metni okurken zihninde oluşacak olan imgeyi büyük oranda etkilemektedir. Venuti'nin iletişim etkinliğine uygun olan bir teorisinden bahsedecek olursak kendisinin ortaya attığı "yabancılaştırma" (foreignization) ve "yerelleştirme" (domestication) kavramlarından bahsedebiliriz. Yabancılaştırma, kaynak kültürü erek kültürde görünür hale getirmeyi amaçlarken; yerelleştirme hedef kültüre göre uyarlanmış bir çeviriyi amaçlar (Venuti, 2008).

Üçüncüsü, çevirmen kaynak kültür ve erek kültürün birbirini tanınması için uygun zemini oluşturmalıdır. Kısacası, çevirmen burada bir elçi görevini görür. Çevirmen yapmış olduğu bu işin sonunda iki dünya arasında bir köprü kurup kültürel zenginleşmeye büyük oranda katkıda bulunur. Even- Zohar, "Polysystem Theory" (Özlem Berk, Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi, Çoğuldizge Kuramı) adlı çalışmasında, çevirinin kültürlerarası iletişimde büyük rolü olduğunu savunarak bu görüşe katkı sağlar. Polysystem Theory; çevirinin erek kültürdeki yerini ve rolünü, çevirilerin nasıl bir kültürel bağlamda üretildiğini ve nasıl algılandığını inceleyen bir yaklaşımdır (Even-Zohar, 1992).

Çevirmen, üstlendiği görevin farkında olmalı ve araştırmasını iyi yapmalıdır. Çevirisi her zaman mümkün olmayan ifadeler ve kaynak kültüre ait bazı argo sözcükler, deyimler ve atasözleri içeren ifadeler kültürlerarası çeviride zorluk teşkil edebilir. Ayrıca çevirmen, sözsüz iletişimdeki beden dilini, jestleri ve mimikleri de hedef kültüre çeviri yaparken göz önünde bulundurmalıdır. Kültürlerarası çeviride, çevirinin dilsel boyutu yanında kültürel boyutu da büyük önem taşımaktadır.

2. KÜLTÜREL EŞDEĞERLİK

Kültürel eşdeğerlik, çeviribilim alanının en çok tartışılan kavramlarından biridir ve hem dilbilimciler hem de çeviri bilimciler tarafından çeşitli tanımlamalar ile açıklanmaya çalışılmıştır. Genel anlamda kültürel eşdeğerlik, bir dildeki kültürel unsurların başka bir dile anlamını ve işlevini koruyacak şekilde çevrilme sürecini tanımlar. Eşdeğerlik kavramına kritik bir düşünceyle yaklaşan W. Dressler, dil ve kültürün farklı olduğunu ve kaynak ile erek metnin eşdeğerliğinin sağlanmayacağını, doğasından ötürü simetrik olmayacağını söyler (Akt. Çavuş, 2023).

Newmark'a göre, iyi bir çeviri yapabilmek için kaynak metin ve kültürün iyi analiz edilmesi gerekir. Bu açıdan bakıldığında, çeviride kültürel unsurlara dair ortaya çıkan sorunlar, kaynak dilin ve kültürün anlaşılmasından kaynaklanır (Newmark, 1988, s.94). Bu süreçte, çevirmenin hem kaynak dilin hem de hedef dilin kültürel dinamiklerini iyi tanınması gerekir. Ancak bazen bir dildeki deyim, atasözünün veya kullanılan metaforun başka bir dilde birebir karşılığı olmayabilir. Schleiermacher'a göre, böyle bir durumda farklı kültürlerle sahip olan insanların dünyayı algılama biçimleri de farklı olacağından, çevirmenin orijinal metni erek dile olabildiğince yakınlaştırmayı ve iki kültür arasındaki farkın azalması gerektiğini öne sürer (Schleiermacher, 2004). Yani çevirmen, hedef dilde benzer etkiyi uyandıracak bir eşdeğer bulmaya çalışır. Bu her zaman mümkün olmayabilir, bazen çeviride kültürel unsurlar kaybolur ya da çeviri, yanlış anlaşılma sebebe olabilir.

Bu bağlamda, çeviri yalnızca sözcükleri aktarmakla sınırlanmamalıdır. Kültürel eşdeğerlik sağlamak için çevirmenin yaratıcı olması ve kültürel bilgiye sahip olması gerekir. Kültürel eşdeğerliğin sağlanamadığı durumlarda çeviri metnine, hedef kitlenin anlayabilmesi için orijinal metindeki kültürel unsurları açıklayan bir dipnotun düşölmesi de çözüm olarak görülebilir. Bu yolla hedef kitle, orijinal metnin kültürel zenginliğini anlayabilir ve metnin amacına daha yakın bir deneyim elde edebilir.

2.1. Türkülerin Çevirisi ve Kültürel Eşdeğerliğin Etkisi

Türkü çevirisine kültürel eşdeğerliğin etkisini anlamak için önce kültür kavramını tanımlamak gerekir. Kültür şu şekilde tanımlanabilir:

"Kültür en genel manada insanoğlunun kendisinin yarattığı, biçim verdiği ve sonradan biçim verilmemiş, dönüştürülmemiş doğanın dışında kalan her şeydir. Buradan hareketle çeviri insanoğlunun doğal iletişim gereksinimine bir biçim vererek gerçekleştirmiş olduğu eylemdir tanımlaması yapılırsa, çevirinin de bir kültür ürünü olduğu sonucuna varılması gerekir. Diğer bir kültür tanımlamasına göre de çeviri geçmişten kalan mirası geleceğe taşıması bakımından kültürle organik bir bağ kurmaktadır. Yani kültür tarihsel süreçte sosyal etkileşim sonucunda biçimlenir, bir iletişim formu olan çeviri yoluyla aktarılır ve paylaşılır; böylelikle çevirinin iletişim biçimi cereyan eder. Bu yönüyle de çeviri kültür kavramının nüfuz ettiği bir olgu olarak ele alınma durumundadır" (Gezer vd., 2019, s. 357).

Türküler, tarih boyunca halkın kültürel mirasını, duygularını ve yaşam biçimini yansıtan önemli kaynaklardır. Bu nedenle türkülerde yer edinmiş ifadelerin, benzetmelerin ve metaforların başka bir dile çevrilmesi, çeviri sürecinin en zorlu evresidir. Türkülerde kullanılan dil, çoğu zaman yöresel unsurlar içerir ve bu da çeviriyi zorlaştırır. Çevirmenin en önemli hedeflerinden biri, bir türkünün başka bir dile çevrilirken kültürel eşdeğerliğini sağlamak olmalıdır. Örneğin, Artvin'in yöresel türkülerinden biri olan *Yaylalar* türküsünde kullanılan "Yaylalar" terimi, yalnızca bir coğrafi yeri değil, aynı zamanda orada yaşayan insanların yaşam tarzlarını, inançlarını ve orayla kurdukları duygusal bağları da ifade eder. Bu nedenle örnekte bahsedilen gibi, kültürel ifadeler çevrilirken hedef dilde benzer duygusal ve kültürel çağrışımları olan kelimeler ve ifadeler kullanılmalıdır.

3. ÇEVİRİ UYGULAMALARI

Bu kısımda seçilen türkülerdeki kültürel öğelerin kaynak metinden hedef dile aktarımı incelenecektir. Bu çeviri uygulamalarında amaç kaynak metindeki sözcükleri erek metne yalnızca aktarmak değil, sözcüklerin belli ölçüde kültürel eş değerliğini bulmaktır. Kimi kültürel ifadelerde bu sağlanmış olup kimisinde de çevirmen zorluklar yaşamış veya hatalar yapmıştır. Aşağıda verilen türkü sözü, Neşet Ertaş'ın "Şu Garip Halimden" türküsünden bir alıntıdır.

KM: *Şu garip halimden bilen, işveli nazlı.*

EM: *Die zimperliche Frau, die meine arme Situation kennt.*

Kaynak metne bakıldığında "garip hal (gariban olmak), işveli nazlı" gibi açıklamalar, Türk kültürünü yansıtan kültürel ifadelerdir. Çeviride, Türkçe metindeki duygusal yoğunluk ve karakterin özellikleri yansıtılmaya çalışılmış. Ancak, bazı nüanslar ve tam karşılıklar konusunda bazı hatalar bulunuyor.

"İşveli nazlı" Türkçe metinde, bu ifade kadın karakterin hem çekici hem de kaprisli olduğunu vurguluyor. Almanca karşılığı olan "zimperliche Frau" ise daha çok "kaprisli, şımarık kadın" anlamına geliyor ve Türkçedeki "işveli" anlamını tam olarak vermiyor.

"Şu garip halimden bilen" kısmı, kadının erkeğin durumunu anladığını ve buna rağmen ilgilendiğini ifade ediyor. Almanca çeviri ise sadece kadın karakterin erkeğin "arme Situation" unu bildiğini söylüyor. Bu kısım, Türkçe metindeki empati ve anlayış vurgusunu tam olarak yansıtmıyor. Verilen çeviri, genel anlamda Türkçeden Almancaya bir aktarım yapmış olsa da bazı nüansları kaybetmiş ve tam karşılıklar vermemiştir. Özellikle duygusal yoğunluğu ve karakterlerin psikolojik derinliklerini doğru yansıtabilmek için daha fazla çalışılabilir.

KM: *Tatlı dillim, güler yüzlüm, ey ceylan gözlüm Gönüm hep seni arıyor, neredesin sen, neredesin sen?*

EM: *Meine Süsse, meine Schöne mein Schönauglein Mein Herz sucht immer dich, doch wo bist du?*

Çevirmen, Türkçedeki şiirsel ve duygusal ifadeleri Almancaya aktarmak istemiş. Özellikle sevgilinin fiziksel güzelliğine yapılan vurgular (tatlı dillim, güler yüzlüm, ceylan gözlüm) doğrudan Almancaya aktarılmış. Ancak, Türkçenin daha derin anlam katmanları ve duygusal yoğunluğu tam olarak yansıtamamıştır.

"*Tatlı dillim, güler yüzlüm, ey ceylan gözlüm*" Bu dizelerde sevgilinin hem fiziksel güzelliği hem de kişiliğindeki tatlılık ve nezaket vurgulanır. Almanca çeviri de bu güzelliği yansıtmakla birlikte, Türkçedeki gibi şiirsel bir dokunuşa sahip değil. Özellikle "ceylan gözlüm" ifadesinin Almancadaki karşılığı tam olarak aynı duyguyu vermemektedir. "*Gönlüm hep seni arıyor, neredesin sen, neredesin sen?*" Bu dizelerde ise özlemin derinliği ve sevgilinin yokluğunun yarattığı acı vurgulanır. Almanca çeviri de özlemi ifade etmektedir ancak Türkçedeki tekrarlarla yaratılan duygusal yoğunluk aynı şekilde aktarılmamaktadır. Verilen çeviri, genel anlamda Türkçeden Almancaya bir aktarım yapmış olsa da Türkçenin şiirsel ve duygusal derinliklerini tam olarak yansıtamamış olabilir. Özellikle kültürel ve dilsel nüansların çeviride daha dikkatli ele alınması gerekmektedir.

KM: *Ben ağlarsam ağlayıp, gülersem gülen Bütün dertlerim' anlayıp, gönlümü bilen*

EM: *Die weint wenn ich weine, die lacht wenn ich lache, die all meine Schmerzen kennt*

Verilen Almanca çeviri, Türkçe metnin duygusunu ve anlamını oldukça iyi bir şekilde yansıtmaktadır. Özellikle "ağlarsa ağlayıp, gülersem gülen" ifadesinin "Die weint wenn ich weine, die lacht wenn ich lache" şeklinde çevrilmesi, iki kişi arasındaki derin bağın ve empatinin çok güzel bir şekilde ifade edildiğini gösteriyor. Sonuç olarak, yukarıdaki çeviri oldukça başarılı. Ancak, bazı noktalar göz önünde bulundurularak çeviriye daha fazla derinlik ve nüans katılabilir.

KM: *Sinem'de gizli yaramı, kimse bilmiyo'*

Hiçbir tabip yarama, merhem olmuyo

EM: *Keiner kennt die Wunde, vernborgene in meiner Brust*

Kein Arzt schafft Abhilfe für meine Wunde

Yara metaforu ve içsel acı teması başarılı bir şekilde aktarılmıştır. Çaresizlik ve yalnızlık duyguları her iki metinde de benzer şekilde ifade edilmiştir. Genel anlamda, Türkçenin duygusal yoğunluğu Almancaya aktarılmıştır. Hem Türkçede hem de Almancada "yara" metaforu, içsel bir acı veya derin bir üzüntüyü simgeliyor. Bu, acı ve iyileşme kavramlarının evrensel bir dilde ifade edildiğini gösteriyor. Ancak farklı kültürlerde, yara metaforu farklılık gösterebilir. Örneğin türkülerde bazı yörelerde yara, geçmişte yaşanan travmatik bir olayın izini taşıyabilirken bazı yörelerde daha genel bir mutsuzluğu ifade edebilir (Köken vd., 2024, s. 40). Türkçe "tabip" ve Almanca "Arzt" kelimeleri, her iki kültürde de şifa veren kişiyi ifade ediyor. Ancak, "tabip" kelimesi daha geleneksel bir çağrışım yaparken, "Arzt" daha modern bir tıbbi yaklaşımı temsil ediyor. Bu, iki kültürdeki sağlık anlayışı ve hastalık bakış açısı arasındaki farklılıklara işaret ediyor.

KM: *Boynu bükük bir garibim, yüzüm gülmüyo' Gönlüm hep seni arıyor,*

Neredesin sen,

Neredesin sen?

EM: *Elende arme bin ich.*

Mein Gesicht strahlt nicht, mein Herz sucht immer nach dir, wo bist du?

"Boynu bükük bir garibim" ifadesindeki hüznün ve "Gönlüm hep seni arıyor" ifadesindeki derin özlem, Almanca "Elende arme bin ich" ve "wo bist du?" ifadeleriyle oldukça başarılı bir şekilde aktarılmış. Yüz ifadesi: "Yüzüm gülmüyo" ifadesi, Almanca "Mein Gesicht strahlt nicht" ile karşılık bulmuş ve üzüntü duygusunu güçlendirmiştir. Bu çeviride, duygusal bir iç döküşü olan Türkçe dizelerin Almancaya aktarılmasında bazı başarılı kısımlar olsa da eksiklikler bulunmaktadır.

"Garibim" kelimesi, sadece yalnızlık değil, aynı zamanda toplum tarafından dışlanmışlık, çaresizlik gibi daha derin anlamlar da taşır. "Arme" kelimesi bu nüansları tam olarak yansıtmamaktadır. Türkçe dizelerdeki "Gönlüm hep seni arıyor" ifadesi, sadece fiziksel bir varlığı değil, aynı zamanda bir özlemi, bir arayışı ifade eder. Almanca "wo bist du?" ifadesi bu derinliği tam olarak yansıtmamaktadır.

Aşağıda kaynak metinde alıntılanan sözler bir halk türküsü olan Çökertme'den alıntıdır. Bu çeviri, Türkçe bir türküdeki coğrafi bir yer adı, bir isim ve duygusal bir durumu Almancaya aktarma çabası gösteriyor. Ancak, çeviri bazı önemli noktalarda orijinalin anlamından uzaklaşmış ve bazı hatalar içeriyor.

KM: *Çökertme'den çıktım da Halil'im aman başım selâmet*

EM: *Ich verlieb Çökertme, mein Halil, aber Ich habe Seelenfrieden*

"Ich verlieb Çökertme" ifadesi dilbilgisel açıdan yanlıştır. "Verlieben" fiili bir kişiye âşık olmak anlamına gelir. "Mein Halil" ifadesi doğru ancak, bağlamında kullanımı yanlıştır. Türkçe orijinalde "Halil'im" bir sesleniş ve aynı zamanda bir özlemi ifade eder. Almancada bu anlamı tam olarak yansıtmamaktadır. "Çökertme 'den çıktım da Halil'im aman başım selâmet" dizelerinde hem coğrafi bir yerden ayrılma hem bir kişiye duyulan özlem hem de bir rahatlama duygusu bir arada ifade ediliyor. Almanca çeviri bu nüansları tam olarak vermemektedir. "Ich habe Seelenfrieden" ifadesinde Türkçe orijinaldeki karmaşık duyguları basitleştirerek sadece bir rahatlama duygusunu ifade ediyor. Oysa Türkçe dizelerde hem rahatlama hem de özlem bir arada bulunuyor.

Bu örnek, çevirinin sadece kelimelerin bir karşılığı olmadığını, aynı zamanda kültürlerin ve duyguların bir köprüsü olduğunu göstermektedir. İyi bir çeviri, sadece anlamı değil, aynı zamanda orijinal metnin duygusal ve kültürel derinliğini de yansıtmalıdır.

KM: *Burası da Aspat değil Halil'im aman Bitez yalısı*

Ciğerime ateş saldı telli kurşun yarası

EM: *Hier ist nicht Aspat, mein Halil, sondern Strandhaus Bitez*

Zündete in meiner Herz an, die verdrahtete Schusswunde

Çeviri, Türkçe türkünün coğrafi yer adlarını, duygusal durumu ve metaforik bir ifadeyi Almancaya aktarma çabası gösteriyor. Ancak bazı noktalarda orijinalin anlamından uzaklaşmış ve bazı hatalar içeriyor. Yapılan dilbilgisi hataları aynı zamanda dil seviyesini ve eksiklikleri de ortaya koyduğundan bu çalışma dil öğrenme için de yol gösterici olacaktır.

"Zündete in meiner Herz an" ifadesi gramatik olarak yanlıştır. Doğru ifade "entfachte in meinem Herzen" olmalıdır. "die verdrahtete Schusswunde" ifadesi Türkçe orijinaldeki "telli kurşun yarası" ifadesinin tam karşılığı değildir. "Verdrahtet" kelimesi, "telli" anlamına gelmez. Bu ifade daha çok elektrikle ilgili bir bağlamdadır. Türkçe orijinaldeki "telli kurşun yarası" ifadesi, derin bir acı ve yaralanmayı ifade eden bir metafordur. Almanca çevirideki "die verdrahtete Schusswunde" bu metaforik anlamı yansıtmamaktadır.

KM: *Gidelim gidelim Halil'im, Çökertme'ye varalım*

Kolcular gelmeden Halil'im nerelere kaçalım (x2)

Teslim olmayalım Halil'im, aman kurşun saçalım (x2)

EM: *Gehen wir, gehen wir mein Halil, erreichen wir zu Çökertme*

Bevor die Wachposten kommen, wohin sollen wir flüchten?

Wir können uns nicht ergeben, mein Halil, wir werden die Kugel abfeuern.

Verilen çeviri örneğinde, çevirmenin Türk kültürünün duygusal yoğunluğunu ve coğrafi referanslarını Alman kültürüne başarılı bir şekilde aktardığını görebiliriz. Ancak hem kültürel hem de duygusal aktarımı göz önüne alıp inceleme yapmak önemlidir. Kelime seçiminde "Kolcular"ın "Wachposten" (nöbetçi) olarak çevrilmesi, "telli kurşun yarasının" "brennt wie eine offene Wunde" (açık bir yara gibi yanıyor) olarak çevrilmesi gibi örnekler, orijinalin anlamını korumuştur. "Gidelim gidelim" ve "Teslim olmayalım" gibi ifadelerdeki acil durum ve kararlılık, Almanca çeviride de aynı yoğunlukla hissedilebilir. Genel olarak çeviri, orijinal metnin genel anlamını ve duygusal tonunu büyük ölçüde korumuştur. Kaçışın acelesi, teslim olmamak isteği gibi temalar, Almanca çeviride de açıkça görülmektedir.

KM: *Güvertede gezer iken kunduram kaydı*

İpek de mendilimi Halil'im rüzgâr aldı

Çakır gözlü Gülsüm'ü Çerkez kaymakam aldı

EM: *Als Ich über das Deck lief, mein Halbschuh rutschte.*

Mein Seidentaschentuch, mein Halil wind nahm weg

Tscherkessischen Landrat entführt haselnussbraune Gülsüm

Verilen çeviri örneğinde, Türkçe orijinaline oldukça yakın anlam ve duygu aktarımı sağlanmıştır. Fakat çevirinin bazı noktalarında iyileştirmeler yapmak mümkündür. Örneğin, "Haselnussbraune Gülsüm" yerine "Gülsüm mit ihren adleraugenartigen Augen" karşılığı hem orijinalin görselliğini hem de kültürel bağlamını daha iyi yansıtabilir. "Güvertede gezer iken" ifadesinin çevirisi ise "Über das Deck lief" yerine, "Auf dem Deck wandelnd" gibi daha şiirsel bir ifade kullanılabilir. Bu, denizcilik temasını daha belirgin hale getirir ve şiirin atmosferini güçlendirir.

KM: *Tanrı bütün kullara rızkını dağıtırken*

Kimi sırtüstü yatar kimi boşa gezerken

Kul Ahmet erken kalkar haydi ya nasip derdi

Kimseler anlamazdı ya nasip ne demekti

EM: *Während Gott den Lebensunterhalt an alle Gläubiger verteilt,*

Manche liegen faul herum, manche treiben sich nutzlos herum,

Gläubiger Ahmet früh aufsteht und sagt, Ya Nasip

Niemand verstand, was Ya Nasip bedeutete.

Barış Manço'nun sevilen şarkısı "Ahmet Bey'in Ceketi", farklı kültürlerden insanları bir araya getiren evrensel temaları işler. Çevirmen bu çevirisinde Türkçe anlamında geçen ve ana temalar olan kader, çalışkanlık ve sabır konularını başarıyla yansıtabilmiştir. Örneğin, "Ya nasip" kavramının "Ya Nasip" olarak aynen bırakılması, bu kültürel özgünlüğün korunmasına katkı sağlamıştır. Aynı zamanda, Alman kültüründe de kader, çalışkanlık ve sabır gibi kavramların önemli bir yere sahip olması, çevirinin anlaşılabilirliğini artırmıştır. "Kimi sırtüstü yatar kimi boşa gezerken" gibi deyimler,

Türk kültüründeki bazı sosyal ve kültürel özellikleri yansıtmaktadır. Bu nüansların Almancaya aktarımı sırasında bazı kayıplar yaşanabilir. Örneğin, "boşta gezerken" ifadesi, Almancada daha spesifik bir eyleme dönüştürülebilir. Çeviri, dilbilgisel açıdan doğru olsa da bazı cümlelerin daha doğal bir dille Almanca'ya uyarlanması mümkün olabilir. Örneğin, "Gläubiger Ahmet früh aufsteht" yerine, "Ahmet, der Gläubige, stand früh auf" gibi bir yapı geçebilir ya da "Lebensunterhalt" kelimesi "Tägliches Brot" ifadesi olarak değiştirilebilir.

KM: *O mahallede herkes gömlek giyerdi*

Bizim kul Ahmet bir gün bir ceket diktirdi diktirir ya

Mahalleye dert oldu kul Ahmet'in ceket

EM: *In dieser Gemeindegebiet trug jeder ein Hemd,*

Unser Gläubiger Ahmet ließ sich eines Tages einen Mantel nähen, natürlich tut es das.

Çeviri, orijinal metindeki temel anlamı büyük ölçüde korumuştur. Ahmet'in diğerlerinden farklı olarak ceket diktirmesi ve bunun mahallede dikkat çekmesi örneğinde ana fikir başarıyla aktarılmıştır. "Jeder trug ein Hemd" ve "ließ sich einen Mantel nähen" gibi ifadeler, Almanca konuşan ülkelerdeki kültürlerde de benzer durumları ifade etmek için kullanılan yaygın deyimlerdir. Bu sayede hedef kitle için daha anlaşılır hale gelmiştir. "Mahalleye dert oldu kul Ahmet'in ceket" ifadesi, Türkçede bir durumun dikkat çekmesi, konuşulması anlamına gelir. Almanca çeviride bu nüans tam olarak aktarılmamıştır. "diktirir ya" ifadesinin Almancaya çevirisi olan "natürlich tut es das" doğru bir çeviri olmamıştır. Bu ifade için daha doğal bir ifade olan "selbstverständlich" veya "natürlich" gibi zarflar kullanılabilirdi. Aynı zamanda Türkçe metindeki bazı şiirsel öğeler, çeviride kaybolmuştur. Örneğin, "Mahalleye dert oldu" ifadesindeki kafiye ve tekrar, Almanca çeviride aynı etkiyi yaratmamaktadır.

KM: *Kul Ahmet erken kalkar haydi ya nasip derdi*

Kimseler anlamazdı ya nasip ne demekti

Herkes gömlek giyerken Ahmet ceket giyerdi

Konu komşuya dert oldu kul Ahmet'in ceket.

EM: *Gläubiger Ahmets Mantel wurde zum Kummer für die Nachbarn.*

Gläubiger Ahmet früh aufsteht und sagt, Ya Nasip

Niemand verstand, was Ya Nasip bedeutete.

Während alle Hemden trugen, trug Ahmet einen Mantel,

Gläubiger Ahmets Mantel wurde zum Kummer für die Nachbarn.

Çevirmen orijinal metindeki temel anlamı korumuştur. Fakat bir diğer yandan iyileştirilmesi gereken bazı kısımlar vardır. "Mahalleye dert oldu kul Ahmet'in ceket" ifadesi, Türkçede bir durumun dikkat çekmesi, konuşulması anlamına gelir. Almanca çeviride bu nüans tam olarak aktarılmamıştır. "Mahalleye dert oldu" ifadesi için daha uygun bir Almanca karşılığı bulunabilirdi. Örneğin, "In der Gemeinde wurde über Ahmets Mantel getratscht" (Köyde Ahmet'in ceket hakkında dedikodu yapıldı) gibi bir ifade kullanılabilirdi.

"Ya nasip" kavramı, Türk kültüründe kaderciliği ve sabrı ifade eden derin anlamlar içerir. Almanca çeviride bu kavramın tam karşılığı bulunmamaktadır. "Ya Nasip" ifadesinin aynen kullanılması, Almanca konuşanlar için anlaşılabilir. Bu nedenle, bu kavramın anlamını

açıklayan kısa bir dipnot eklenebilir veya daha yakın anlamlara gelen bir Almanca ifade kullanılabilir.

KM: *Mahalleli kahvede muhabbet peşindeyken*

Leylekler lak lak edip peynir gemisi yüklerken

Kul Ahmet erken yatar sabaha ya kısmet derdi

Kimseler anlamazdı ya kısmet ne demekti

EM: *Die Nachbarn war in den Teestuben, um sich zu unterhalten,*

Während die Störche quatschen und herumlungerten,

Gläubiger Ahmet geht früh schlafen und sagt am Morgen Ya Kismet.

Niemand verstand, was das Kismet bedeutete.

Almanca çeviri, orijinal metindeki temel anlamı büyük ölçüde korumuştur. Ahmet'in erken yatması, "ya kısmet" demesi ve diğerlerinin bunu anlayamaması gibi ana fikir başarıyla aktarılmıştır.

"In den Teestuben" (çay evlerinde) ve "quatschen und herumlungerten" (sohbet edip tembel tembel dururlardı) gibi ifadeler, Almanca konuşan kültürlerde de benzer durumları ifade etmek için kullanılan yaygın deyimlerdir. Çeviri hedef kitle için de anlamlı hale gelmiştir. "Ya kısmet" kavramı, Türk kültüründe kaderciliği ve sabrı ifade eden derin anlamlar içerir. Almanca çeviride bu kavramın tam karşılığı bulunmamaktadır. Aktarım söz konusu olduğunda bu kavramı açıklayan bir dipnot eklenebilir. Leyleklerin peynir gemisi yüklemesi, Türk kültüründe yaygın bir deyimdir ve "boş hayallere kapılmak" anlamına gelir. Bu metaforun Almancaya aktarımı sırasında bazı nüanslar kaybolmuş olabilir. Örneğin, "Während die Störche quatschen und herumlungerten" ifadesi, leyleklerin bu eyleminin sembolik anlamını tam olarak yansıtmamaktadır. Türkçe metindeki bazı şiirsel öğeler, çeviride kaybolmuştur. Örneğin, "Leylekler lak lak edip peynir gemisi yüklerken" dizesindeki kafiye ve aliterasyon, Almanca çeviride aynı etkiyi yaratmamaktadır.

KM: *Beni eller gibi görme*

EM: *Behandle mich nicht wie Fremde*

Neşet Ertaş'ın "Sen Benimsin Ben Seninim" türküsünün orijinal metinden hedef kitleye aktarılması incelendiğinde "Beni eller gibi görme" sözlerinde iki kelime dikkat çeker; el ve görmek. El bu satırda "Yabancı" anlamında kullanılmıştır. Ozan, romantik hisler beslediği kişiye karşı "bana yabancı biriymişim gibi muamele etme" mesajını vermektedir. Bu çeviride anlamı ve bağlamı dikkate alarak çeviri yapılmıştır.

KM: *Çanakkale içinde aynalı çarşı/ Anne ben gidiyorum düşmana karşı*

EM: *Aynalı Carsi in Canakkale/ Mutter ich gehe gegen Feinde*

Çanakkale Türküsünü incelediğimizde ise bu dizeler ve içinde geçen Aynalı Çarşı ifadesi Çanakkale Savaşı'nda yaşananları ve hatıraları anlatır. Aynalı Çarşı, Çanakkale'nin ünlü çarşısı olarak bilindiğinden bu tür kültürel öğelerin çevirisi, okuyucuya mekânın tarihi ve kültürel önemi hakkında bilgi vermeyi gerektirir.

Fahri Kayhan'a ait Uyan Sunam adlı türkünün çevirisinde ise:

KM: *Şafak söktü yine Sunam uyanmaz*

EM: *Es dämmert schon wieder, meine Suna wacht nicht auf!*

Bu çeviride karşılaştığımız gibi "Şafak sökmek" ifadesinin Almanca' da doğrudan bir karşılığı yoktur. *Eins zu eins Entsprechung* olarak Almanca' ya yeniden aktarımı mümkün olmuştur.

KM: *Hasret çeken gönül derde dayanmaz*

EM: *Das sehnsüchtige Herz kann das Leid nicht ertragen,*

Çeviride “Hasret çekmek” yapısının korunması için sıfat çekimi tercih edilerek cümlelerin uzamasına ve bilimsel bir üslubun ortaya çıkmasına engel olunmuştur. Göstergenin simgeleştirilmesi erek dile “sehnsüchtig” kelimesiyle aktarılmaya çalışılsa da amaçlanan etkinin uyandırıldığını söylemek pek mümkün değildir. Çünkü hasret çekmek ifadesinin iki kültürdeki yeri yani *signifie* yanı farklıdır.

KM: *Çektiğim gönül elinden*

EM: *Ich habe so viel unter der Liebe gelitten*

Gönül kelimesi okuyucuya kalp kelimesini çağrıştırırsa da “gönül elinden çekmek” ifadesi aşktan dolayı çekilen acıyı metaforik bir biçimde ele almaktadır. Çevirmen “So viel” derecelendirme zarfı aracılığı ile erek kitleye aktarılması gerektiğini düşünmüştür. Burada çeviriye eklemede bulunduğu ve “Akzeptabilität” ilkesini görürüz.

KM: *Usandım gurbet elinden*

EM: *Ich habe satt davon, Heimweh zu haben*

Gurbet, Türk kültürüne has bir kelime olduğu düşünülürken yazarın “eli” ile kurduğu tamlama çevirmenin karşılaştığı aktarım sorunlarından biridir. Bu tamlama ile yaşadığı acının yükünü kaynak kitleye aktarmak isterken, hedef kitleye aktarım söz konusu olduğundan tamlamanın doğrudan aktarımından kaçınılmıştır. Bu kalıp, sıradan bir ülke özlemini değil memleket hasretini ifade eder. Hedef kitle bir Alman veya Almanca bilen bir kitle olduğundan, bu memleket hasretinin Türk kültüründeki kaynak hedefte olduğu gibi içselleştirilmesi mümkün gözükmemektedir.

KM: *Bunca diyar gezdim gözlerin için*

EM: *Ich habe mich so viele Länder für deine Augen auf den Weg begeben*

Kaynak metinde “gezmek” olarak geçen kavram erek metinde “yollara düşmek” anlamını karşılayan bir ifade ile aktarımı sağlanmıştır, çünkü kaynak metinde gezmekten kastedilen aslında bir yeri ziyaret amaçlı gezmek değildir. “Diyar” kavramı ise Türk pastoral kültüründe dağları, bayırları çağrıştırır. Pastoral türkülerde köy hayatını ve köy insanının derdini, acılarını tema ettiği göz önünde bulundurulursa hedef metindeki “Länder” kelime seçiminin, erek okurun zihninde benzer bir göstergenin canlanmasında yeterli olacağı düşünülmüştür.

Sonuç olarak kültürel eşdeğerlik ve türkünün çevirideki yeri, çeviri biliminin en önemli konularındandır. Türküler, halkın kültürel mirasını taşıyan önemli eserlerdir ve bu eserlerin bir başka dile aktarımı söz konusu olduğunda çevirmenin kültürel bilgisi ve yaratıcı becerileri ön plana çıkar. Çeviride kültürel eşdeğerliğin sağlanması hem orijinal metnin anlamını koruma hem de hedef kitleye benzer bir deneyim yaşatma açısından önem arz eder. Bu sebepten ötürü çevirmenlerin türkülerdeki kültürel unsurları anlamalı ve bu öğeleri doğru bir şekilde hedef dile aktarmaları gerekmektedir.

Musa Eroğlu’nun seslendirmiş olduğu *Yolun Sonu Görünüyor* türküsünde de yukarıdaki türkülere benzer bir aktarım sağlanmıştır.

KM: *Bana ne yazdan bahardan*

Bana ne borandan kardan

Aşağıdan yukarıdan

EM: *Was kümmert mich der Sommer oder der Frühling*

Sei es Unwetter oder Schnee

Sei es Oben oder auch Unten.

Türkünün ilk üç mısrasında anlamda kültürel herhangi bir değişiklik olmayacağı için kelimesi kelimesine çeviri ile hedef dile aktarımı başarıyla gerçekleşmiştir.

KM: *Geçtim dünya üzerinden*

Ömür bir nefes derinden

Bak feleğin çemberinden

EM: *Wanderte auf Erden*

Das Leben ist ein Tiefer

Sieh aus dem Fenster das Schicksals

İkinci kıta göz önünde bulundurulduğunda, ilk kıtasının aksine burada kültürel bir bağlam söz konusudur. “Feleğin çemberinden geçmek” ifadesi hayatın kısıtlılığına ve dünyanın gelip geçiciliğine, ölümün insana ne kadar yakın olduğuna vurgu yaptığından ötürü aktarım bağlamı açıklamaya odaklanarak yapılmıştır.

KM: *Azrailin gelir kendi*

Ne ağa der ne efendi

Sayıli günler tükendi

EM: *Der Sensenmann wird kommen*

Weder Herr noch Meister

Die gezählten Tage sind nun um

Burada Türk kültüründe ölüm meleği olarak geçen “Azrail” ifadesi Alman kültüründeki uygun karşılığı ile “Sensenmann” olarak aktarılmıştır.

KM: *Bu dünyanın direği yok*

Merhameti yüreği yok

Kılavuzun gereği yok

EM: *Diese Welt hat keine Gerechtigkeit*

Kein Herz für Barmherzigkeit

Deswegen brauch man auch keinen Wegweiser

“Direk” kelimesi, sütun anlamına gelmesine karşın burada sütun olarak aktarılmamıştır. Adalet için kullanılmış bir metafor olduğundan Almancaya aktarımında da “Gerechtigkeit” şeklinde kullanılmıştır.

SONUÇ

Çeviride kültürlerarasılık ve kültürel eşdeğerlik, her zaman çevirmenlerin ve çevirdikleri eserlerin büyük bir parçası olmuştur. Bu makalede yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler, bize bu gerçeği bir kez daha göstermiş ve bu kavramın önemini vurgulamıştır.

Bu çalışmadan yola çıkarak türkülerin Almancaya aktarımında kültürlerarasılık ve kültürel eşdeğerlik, kaynak metin ve erek metnin kültürleri arasındaki öğelere bağlıdır. Burada ele aldığımız Türk ve Alman kültürleri hem dil hem din olarak farklılık göstermektedir. Yaklaşık 60 yıldır Türkler

ve Almanlar göçle beraber birbirlerine yakın yaşamaya başlamış olsalar bile kültürleri birbiriyle tamamen kaynaşmamaktadır. Bugün Almanya’da bulunan büyük Türk nüfusu, Almanların Türk kültürü hakkında birtakım bilgiler edinmesi ve tanınmasına yardım etmiş olsa da Neşet Ertaş’ın “Şu garip halimden” türküsünün çevirisinde olduğu gibi, homojenlik tamamen mümkün olmamıştır. Bu çalışmadaki araştırmalar ve türkü incelemeleri bize gösteriyor ki, uzak kültürler ve diller arasında kültürel öğelerin tamamının erek dile aktarımı mümkün değildir. Örneğin, bir halk türküsü olan Çökertmenin Almanca’ya aktarımında Mein Halil ifadesinin yapısal olarak doğru, bağlamsal olarak yanlış kullanıldığı görülür. Elbette ki bazı çevirilerde bu aktarımın mümkün olduğunu görebiliyoruz. Barış Manço’nun Ahmet Bey’in Ceketi adlı türküsünde Kul Ahmet, hedef dilde Gläubiger Ahmet olarak karşılığını bulmuştur ve kültürel anlam bir nebze de olsa karşılanmıştır. Fakat bu aktarım her bir çeviri ve kültür için söz konusu değildir. Özellikle burada söz konusu olan Türk ve Alman kültürlerinde, köklü geleneksel öğeler ve deyimler çevirmenlerin aktarmakta en çok zorlandıkları kısımlardan birisidir.

Sonuç olarak kültürel öğeler, özellikle türküler gibi köklü sözlü gelenekler, erek kültüre aktarılırken zorluklarla karşılaşmış ve dil engellerine takılmıştır. Her iki kültürde de benzer duygular, kültürel tanımlar vardır ancak bunların ifade ediliş biçimi iki dilde benzerlik göstermeyebilir. Kültürel aktarım, farklılıkların yanı sıra benzerliklerin de var olabileceği bir süreçtir ve bu süreç sonrasında kültürlerarası yakınlık ve iletişim sağlanabilir. Bu noktada, çevirmenin amacı çevirinin mümkün olmadığını kanıtlamak değil; tam tersine, kültürlerarası aktarımı en olası şekilde gerçekleştirebilmek ve anlamı karşı tarafa doğru bir şekilde iletebilmek için hangi önlemlerin alınması gerektiği ve yeni çözüm yollarının neler olabileceğini belirlemektir.

KAYNAKÇA

- Akıncı Çotok, Nesrin (t.y.). *Çok kültürlülük, kültürlerarasılık ve entegrasyon tartışmaları bağlamında Alman eğitiminde Türk öğrenciler: Bremen örneği*. Doktora tezi. Sakarya Üniversitesi.
- Barmeyer, Christoph (2012). *Taschenlexikon Interkulturalität*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Bassnett, Susan (2002). *Translation studies*. London; New York: Routledge.
- Bassnett, Susan ve Lefevere, Andre (1998). *Constructing cultures*. Clevedon; Philadelphia: Multilingual Matters.
- Çavuş, Gülkan (2023). *Kaynak-odaklı ve Erek-odaklı Çeviri Yaklaşımlarında Eşdeğerlik Sorunu*. <https://acikerisim.mersin.edu.tr/yayin/163335&dil=3>. Doktora tezi. Mersin Üniversitesi.
- Davies, Alan (1990). *Principles of language testing*. Wiley-Blackwell.
- Gezer, Gökmen ve Can, Muhammet Zahit (2019). Kültürü çevirmek: Kültür aktarımı kapsamında çeviri. *RumeliDE Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*(17), 355-370. <https://doi.org/10.29000/rumelide.656917>
- Hall, Edward Twitchell (2018). Prezi. Retrieved September 2, 2024, from <https://prezi.com/p/sm0l4qmyu-jl/edward-t-hall/>.
- Hall, Edward Twitchell (1973). *The silent language*. Garden City, NY: Anchor Press.
- Köken, Arif Hüdayi vd. (2024). "Türkülerde Geçen “Yara” ve “Merhem” Kavramlarının Doküman Analizi Yöntemiyle İncelenmesi". *Nobel Med* 2024; 20(1): 36-43.

- Köşker, Gizem (2020). Yabancı Dil Öğretiminde Kültürlerarası İletişimin Temel Kavramları Konusunda Öğrenci Görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 10(1), 237-272. <https://doi.org/10.18039/ajesi.682033>
- Lefevere, Andre (2016). *Translation, rewriting, and the manipulation of literary fame*. Taylor & Francis.
- Newmark, Peter (1981). *Approaches to translation*. Oxford: Pergamon Press.
- Newmark, Peter (1988). *Textbook of translation*. Oxford: Pergamon Press.
- Nida, Eugene Albert ve Taber, Charles Russell (2006). *The theory and practice of translation*. Leiden; Boston: Brill.
- Nida, Eugene Albert (1964). *Toward a science of translating*. Leiden: Brill Archive.
- Ökeli Ulusoy, Hande (2017). Kültürlerarasılık, Çokkültürlülük ve Etnisite: Eskişehir'deki Çerkeslerin Kültürlerarası İletişim Pratikleri. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(27), 165-181. <https://doi.org/10.31123/akil.437379>
- Özcan, Onur (2021). Çeviride zaman kavramı bağlamında tarihselleştirme ve Modernleştirme yöntemleri üzerine bir değerlendirme: Balzac'ın *Çalışanın Fizyolojisi*'nin Türkçeye çevirisi örneği. *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies* 2021.23. 1174-1188.
- Penas, Beatriz ve Del Carmen, Lopez (2006). *Interculturalism: Between identity and diversity*. Bern; Berlin; Bruxelles: Peter Lang.
- Reiß, Katharina ve Vermeer, Hans Josef (1984). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Berlin: De Gruyter.
- Schleiermacher, Friedrich (2004). On different methods of translating. In L. Venuti (Ed.), *The translation studies reader* (pp. 43–63). New York: Routledge.
- Temel Eğinli, Ayşen (2012). Kültürlerarası Yeterliliğin Kazanılmasında Kültürel Farklılık Eğitimlerinin Önemi. *Öneri Dergisi*, 9(35), 215-227. <https://doi.org/10.14783/od.v9i35.1012000287>
- Venuti, Lawrence (2008). *The translator's invisibility: A history of translation*. London: Routledge.

Melek İlayda Sarı

Türk Romanında Bilimkurgu

(1996-2019)

Günce Yayınları

Oktaç Yivli

Öykü Nasıl Okunur

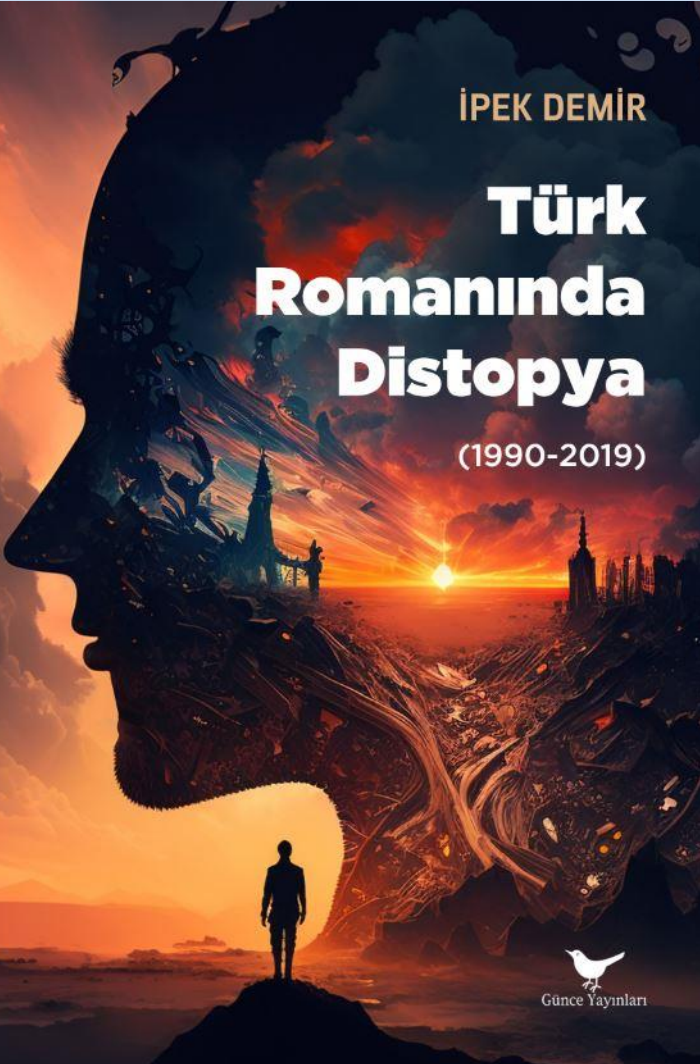
modern öykü ve yöntem

Günce Yayınları

İPEK DEMİR

Türk Romanında Distopya

(1990-2019)

Günce Yayınları

Yazma Sanatı

Türkçe Doğru ve Etkili Yazma Teknikleri

Prof. Dr. Önder Göçgün

Günce Yayınları